

ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Підприємства створюються, зростають, розвиваються, стабілізуються, приходять до спаду та зникають, відновлюються чи приймають іншу форму. При цьому ці процеси підпорядковуються визначеним закономірностям. Тобто, процеси життєдіяльності підприємства визначаються життєвим циклом підприємства. Визначення стадій життєвого циклу та дослідження їх специфіки дає можливість підвищити конкурентоспроможність підприємства.

Під життєвим циклом підприємства розуміють послідовність якісно (змістовно) різних етапів, які послідовно змінюють один одного в процесі життєдіяльності підприємства [2, с. 83].

На сьогоднішній день проблеми життєвих циклів підприємства розглянуті в роботах Кушелевича Е.І., Філоновича С.Р., Пономаренко В.С., Пушкаря О.І., Тридіда О.М., Раєвневої О.В., Широкової Г.В., Смирнова Е.А., Горбатова В.М. та інших [1, 2, 3, 4, 5, 6]. Але всі висвітлені ними моделі життєвого циклу підприємства не враховують специфіки процесів функціонування та розвитку підприємства, та не розрізняють ці процеси в рамках життєвого циклу.

Тому метою дослідження є формування моделі життєвого циклу функціонування та розвитку підприємства з урахуванням особливостей процесів функціонування та розвитку підприємства.

На нашу думку, **розвиток підприємства** – це сукупність трансформаційних процесів на підприємстві, які відбуваються під

впливом зовнішнього та внутрішнього середовища та виражаються у якісній зміні складу, структури та способу функціонування й спрямовані на досягнення глобальних цілей підприємства.

Згідно з цим, **функціонування підприємства** можна визначити як сукупність адаптаційних процесів на підприємстві, які виражаються у поступових кількісних та якісних змінах підприємства, що спрямовані на реалізацію основних функцій підприємства, досягнення поточних цілей, збереження його цілісності та забезпечення стійкості.

На сьогоднішній день існує декілька моделей життєвих циклів підприємства: моделі Л. Грейнера, І. Адізеса, В.Р. Торберта, Г.Л. Ліппітта та В.А. Шмідта, Короткова Е.М., Смирнова В.В., Раєвневої О.В. та інші. В цих моделях використовуються різні підходи до опису стадій розвитку, при цьому виділяють різну кількість та зміст стадій, а також різноманітні ключові характеристики розвитку підприємства.

В основі розподілу життєвого циклу розвитку підприємства на стадії лежать структури підприємства (модель Д. Катца та Р. Кана) [2], теорії особистості та стиль управління (моделі Г.Л. Ліппітта та В.А. Шмідта, Дж. Кімберлі) [2], індивідуальні “менталітети” членів організації та рівень культури (моделі В.Р. Торберта та Е. Шайна) [6], розмір підприємства, його стійкість та переваги в конкурентній боротьбі (моделі Юданова А.Ю. та Короткова Е.А) [1], співставлення розвитку підприємства з розвитком живого організму та вирішення ключових проблем (модель І. Адізеса) [6]. В моделі Л. Грейнера [3] кожна стадія розвитку представляє собою сукупність стадій еволюційного (довгі періоди зростання, де немає важливих змін в організаційній практиці) та революційного розвитку (кризові періоди в організації), що нами ототожнюються з процесами функціонування та розвитку.

Смирнов Е.О. [5] відзначає, що в межах життєвого циклу підприємство проходить вісім стадій, які включають в себе як прогресивний, так і регресивний розвиток.

Раєвнева О.В. [4] також пропонує в циклі розвитку виділяти дві стадії, що характеризуються якісною особливістю, - стадія висхідного розвитку та стадія спадного розвитку.

Таким чином, відокремлення еволюційних та революційних процесів, стадій підйому та спаду, висхідного та спадного розвитку в межах життєвого циклу розвитку підприємства виражається в розподілі стадій на етапи, який може бути визначено специфікою процесів функціонування та розвитку підприємства.

Аналіз моделей життєвих циклів підприємства, специфіка процесів функціонування та розвитку підприємства дозволяють узагальнити та запропонувати модель функціонування та розвитку підприємства (рис. 1).

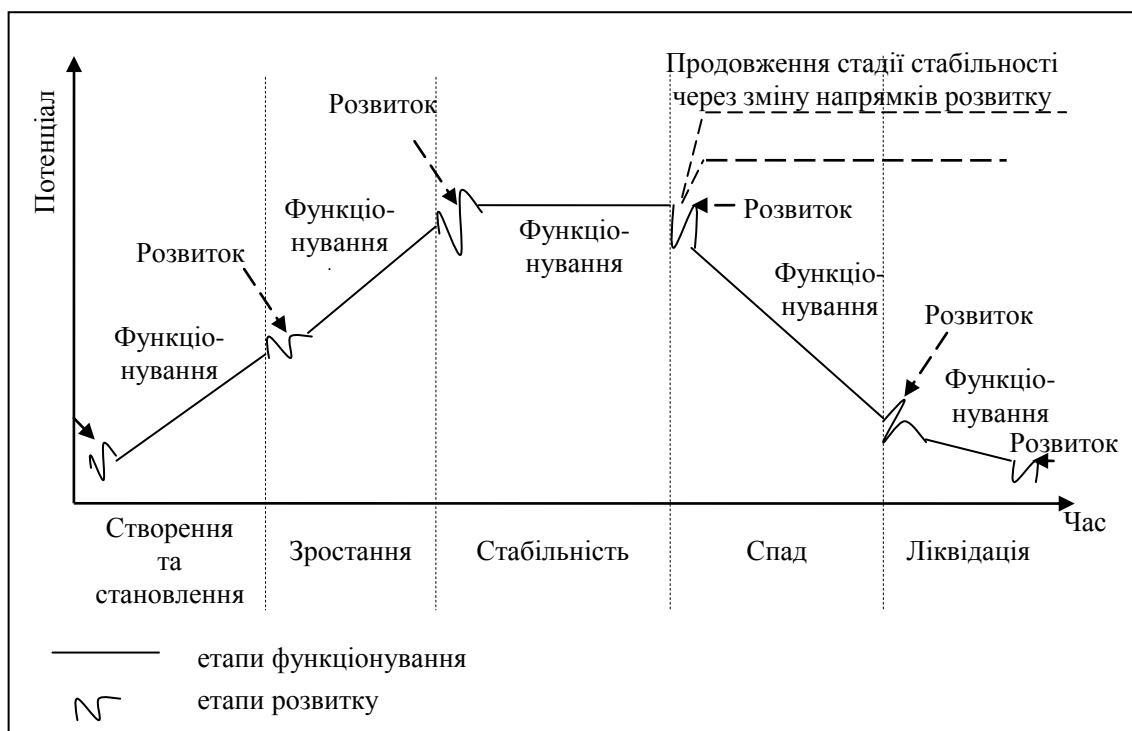

Рис. 1. Модель функціонування та розвитку підприємства

Оскільки функціонування та розвиток підприємства ототожнюються нами з еволюційними та революційними типами розвитку відповідно, то в запропонованій моделі стадії циклу представляють собою сукупність етапу функціонування (етап еволюції) та етапу розвитку (революційні етапи).

Запропонована модель функціонування та розвитку підприємства включає п'ять стадій розвитку: стадія створення та становлення організації; стадія зростання; стадія стабільності; стадія спаду; стадія ліквідації.

Перехід між функціонуванням та розвитком відбувається в точках біфуркацій, в результаті виникнення протиріч, які можна розв'язати тільки за допомогою трансформацій на підприємстві, що виражаються в процесах розвитку.

На етапах функціонування підприємство вирішує проблеми та протиріччя за допомогою адаптаційних механізмів, не відбуваються кардинальні зміни в структурі, функціональних процесах, підприємство намагається зберегти цілісність та стабільність, діяльність спрямована на досягнення поточних цілей. В моменти революційних змін (на етапах розвитку) підприємство не може більше підтримувати стабільність й вимушене проводити трансформації для вирішення протиріч та нейтралізації впливів. У протилежному випадку, якщо підприємство не буде реагувати таким чином, функціонування підприємства буде під загрозою ліквідації. На кожному етапі розвитку перед підприємством постає питання вибору напрямку розвитку, й від цього вибору залежить подальше існування підприємства, чи розвиватиметься воно по висхідній, чи опиниться під загрозою ліквідації. На стадії стабільності підприємство може уникнути переходу до стадії спаду та продовжити "лінію стабільності". Це відбудеться в тому випадку, якщо на етапі розвитку між стадіями стабільності та спаду підприємство кардинально змінить напрямок

розвитку (наприклад, диверсифікація виробництва; пошук нових сегментів ринку; реорганізація та інше). Таким чином, етап стабільності може бути довшим, але перехід до стадії спаду в кінці кінців є неминучим навіть у цьому випадку, тому що у якийсь момент своєї діяльності підприємство не зможе трансформуватись та змінити напрямок розвитку.

Запропонована модель функціонування та розвитку підприємства є простою для використання в практиці діяльності сучасних підприємств та дозволить їм побудувати власний життєвий цикл розвитку з урахуванням факторів та принципів діяльності конкретного підприємства.

Список використаних джерел:

1. Горбатов В.М. Конкурентоспособность и циклы развития интегрированных структур бизнеса: Монография. – Х.: ИД “ИНЖЭК”, 2006. – 59 с.
2. Кушелевич Е.И., Филонович С.Р. Модели жизненных циклов организаций // Менеджмент: Век XX - век XXI: Сборник статей / Под ред. О.С. Виханского, А.И. Наумова; сост. И.А. Петровская. - М.: Экономистъ, 2004. - с. 304 - 30.
3. Пономаренко В.С., Пушкар О.І., Тридід О.М. Стратегічне управління розвитком підприємства. Навчальний посібник. – Харків: Вид. ХДЕУ, 2000. – 640 с.
4. Раєвнева О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми моделі: Монографія. – Х.: ВД “ИНЖЕК”, 2006. – 496 с.
5. Смирнов Э.А. Теория организации: Учеб. пособие. – М.: ИНФРА-М, 2003. – 48 с.
6. Широкова Г.В. Теория жизненных циклов организаций: анализ основных моделей // Менеджмент в России и за рубежом. - 2007. - № . - С. 15 - 18.